

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

بررسی نگرش دانش‌آموزان در خصوص عوامل موثر در هدایت تحصیلی و میزان رضایت از

رشته تحصیلی

طاهر اصلانی^۱، رباب فرجی^۲

چکیده:

زمینه: راهنمایی و مشاوره در دوره متوسطه وظیفه هدایت و راهنمایی افراد به رشته‌ها و شاخه‌های مختلف تحصیلی را با توجه به توانایی‌ها و علاقه‌ی آنان و نیازهای جامعه برعهده دارد. چنان‌که رشته تحصیلی یا شغلی فرد با توانایی‌ها و علائق وی متناسب باشد کارآمدی و موفقیت او را به همراه دارد. از اینرو پژوهش حاضر با هدف بررسی نگرش دانش‌آموزان در خصوص عوامل موثر در انتخاب رشته تحصیلی و میزان رضایت از رشته تحصیلی انجام گرفته است.

روش: پژوهش حاضر از نوع پیمایشی بوده و جامعه آماری تحقیق را دانش‌آموزان مقطع متوسطه ی دوره ی دوم شهر اردبیل که سال در ۹۳-۱۳۹۲، در دبیرستان‌ها و هنرستان‌های نواحی یک و دو آموزش و پرورش اردبیل مشغول به تحصیل بودند، تشکیل می‌دهد. نمونه ی تحقیق شامل ۴۸۳ نفر دانش‌آموز بودند که از این تعداد ۲۳۰ نفر دختر و ۲۵۳ نفر پسر بودند. روش نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای و با توجه به جدول مورگان صورت گرفت. در تجزیه و تحلیل فرضیه‌های تحقیق از نرم افزار spss در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شده است.

یافته‌ها: نتایج تحلیل واریانس نشان داد که تفاوت معنی‌دار بین گروه‌های مختلف در رضایت از رشته تحصیلی وجود دارد. همچنین نگرش دانش‌آموزان به فعالیت‌های مشاوره‌ای مثبت ارزیابی می‌شود و این فعالیت‌ها از طرف دانش‌آموزان مورد توجه قرار گرفته و مورد استفاده ی آن‌ها در هدایت تحصیلی و انتخاب رشته قرار می‌گیرد.

نتیجه‌گیری: عدم توجه به عوامل موثر در هدایت تحصیلی حاصلی جز از بین رفتن منابع انسانی، سرخورده کردن نوجوانان و افزایش افت تحصیلی نخواهد داشت.

کلمات کلیدی: هدایت تحصیلی، رضایت از رشته تحصیلی، مشاوره، دوره دوم متوسطه

^۱ - نویسنده ی مسئول - کارشناس ارشد مشاوره، رئیس مرکز مشاوره و خدمات روانشناختی دانش‌آموزان استان اردبیل، t.aslani@iran.ir

^۲ - کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، مدیریت آموزش و پرورش ناحیه یک اردبیل

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

مقدمه

پیچیدگی و دگرگونی دائم دنیای مدرن امروز در هر لحظه ای انسان را بر سر انتخاب های متعدد قرار می دهد، در حقیقت انسان امروزی همیشه باید راه و هدف خود را از میان گزینه های متعدد انتخاب نماید (ثنایی و رئوفی، ۱۳۷۴). یکی از مهم ترین و شاید حیاتی ترین انتخابها که در زندگی ما انسانها رخ می دهد انتخاب حرفه و شغل است.

امروزه بسیاری از نوجوانان و جوانان ما در مسیر، انتخاب رشته تحصیلی، انتخاب شغل و انتخاب مسیر زندگی بر سر چند راهی قرار می گیرند. یکی از مهم ترین عوامل در انتخاب شغل مناسب، انتخاب رشته تحصیلی است. انتخاب رشته تحصیلی زمانی به واقعیت نزدیکتر است که مطابق با میزان توانمندی، استعداد، لیاقت، هوش، شایستگی و استحقاق فرد باشد (هیون و موس، ۱۹۷۰ به نقل از شریف و همکاران، ۱۳۷۹).

بسیاری از افراد جامعه بر سر انتخابهای ممکن معمولاً دچار سردرگمی می شوند، نه آن چنان که باید و شاید به توانایی های خود واقف هستند و نه اطلاعات کافی درباره مشاغل جامعه دارند و نه قادر به پیش بینی مشاغل مورد نیاز در زمان آینده هستند.

عمده ترین هدف نظام آموزشی، هدایت تحصیلی دانش آموزان در مسیری است که با پیمودن آن، نیازهای جامعه از یک سو و نیازهای فردی دانش آموزان، از سوی دیگر برطرف می شوند در واقع هدف عمده هر هدایت تحصیلی این است که دانش آموز طی دوران تحصیل موفق شود رشته مناسبی انتخاب کند. هدایت تحصیلی درست و آگاهانه تا حد قابل توجهی از هدر رفتن سرمایه گذاری های آموزشی جلوگیری می کند.

مشاوره تحصیلی به جهت نقش مهم تربیت نیروی انسانی آینده، از اهمیت زیادی برخوردار است. وظیفه مشاور تحصیلی، در آماده کردن دانش آموزانی که نیروی انسانی فردا تلقی می شوند، برای مواجهه و سازگاری با مقتضیات قرن اخیر که از حساسیت ویژه ای برخوردار است بسیار حساس و سنگین است. (بور و همکاران، ۱۳۸۳).

مشاور تحصیلی، با شناخت دانش آموزان در زمینه های گوناگون می تواند آنان را به رشته های تحصیلی مناسب راهنمایی کند و آنان را در حل مشکلات یاری دهد.

در امر موفقیت یک مشاوره تحصیلی عوامل زیادی موثر است. از جمله آنها: توجه به تواناییهای ذهنی و استعدادهای دانش آموزان، ویژگی شخصیت آنها، توجه به نیازها و امکانات جامعه، ارتقای سطح دانش و تخصص مشاوران تحصیلی، تغییر نگرش مردم در مورد موفقیت، دادن آگاهی لازم به دانش آموزان والدین آنها در مورد مسائل و مشکلات کارهای مشاوره ای و...

بر اساس نظام آموزش متوسطه وزارت آموزش و پرورش، دانش آموزانی که قصد ادامه تحصیل در دوره متوسطه را دارند، موظف هستند پس از ورود به دبیرستان و گذراندن سال اول متوسطه در یکی از شاخه های نظری، فنی و حرفه ای و یا کاردانش برای ادامه تحصیل انتخاب رشته نمایند (نخودچی، ۱۳۷۵). هدایت تحصیلی دانش آموزان بر اساس نمرات درسی دانش آموزان، نتایج آزمون های استاندارد استعداد و رغبت تحصیلی - شغلی استرانگ، نظر خود دانش آموز و والدین وی، نظر دبیران دروس

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

مرتبط با انتخاب رشته، و نظر مشاور صورت می گیرد (آیین نامه هدایت تحصیلی). نمرات حاصل از این ارزیابی ها جمع بندی و در نمودار برگ هدایت تحصیلی دانش آموزان به صورت اولویت های انتخاب رشته به دانش آموزان ارائه می گردد. دانش آموزان مختار هستند از بین اولویت هایی که بر اساس نمرات درسی و بررسی های مشاوره ای کسب کرده اند یکی از رشته ها را به عنوان رشته ی تحصیلی برای ادامه تحصیل انتخاب نمایند.

در حال حاضر بسیاری از دانش آموزان به نظر مشاور و اولویت های انتخاب شده اهمیت نمی دهند و رشته دیگری را انتخاب می کنند، این می تواند به دلیل جاذبه های اجتماعی برخی رشته ها باشد و یا ناشی از این عامل باشد که متغیرهای درونی افراد بدرستی شناسایی و اندازه گیری نشده است بنابراین هدایت تحصیلی درست صورت نگرفته است. از اینرو پژوهش حاضر هدف بررسی نگرش دانش آموزان در خصوص عوامل موثر در انتخاب رشته تحصیلی و میزان رضایت از رشته تحصیلی انجام گرفته است.

روش پژوهش

این پژوهش توصیفی از نوع پیمایشی است. جامعه آماری تحقیق را دانش آموزان مقطع متوسطه ی دوره ی دوم شهر اردبیل که سال ۹۳-۱۳۹۲، در دبیرستان ها و هنرستان های نواحی یک و دو آموزش و پرورش اردبیل مشغول به تحصیل بودند، تشکیل می دهد. نمونه ی تحقیق شامل ۴۸۳ نفر دانش آموز بودند که از این تعداد ۲۳۰ نفر دختر و ۲۵۳ نفر پسر بودند. روش نمونه گیری به صورت خوشه ای و با توجه به جدول مورگان صورت گرفت. دانش آموزان به پرسشنامه محقق ساخته در خصوص عوامل موثر در انتخاب رشته و نیز نقش مشاور در هدایت تحصیلی و شغلی پاسخ دادند. پرسشنامه شامل ۳۷ سوال بود که ۱۱ عامل موثر در انتخاب رشته (میزان علاقه و رغبت به رشته تحصیلی، استعداد، نظر والدین، نظر دوستان، نظر معلم، امکانات اقتصادی خانواده، منزلت اجتماعی، آینده شغلی، کفایت اطلاعات، توصیه ها و اقدامات مشاور و در نهایت میزان رضایت از رشته فعلی) می سنجد. را در تجزیه و تحلیل فرضیه های تحقیق از نرم افزار spss در دو سطح توصیفی و استنباطی استفاده شده است.

یافته های پژوهش

جدول ۱ - ویژگیهای جمعیت شناختی متغیرهای پژوهش

متغیر	فراوانی	درصد فراوانی
جنسیت	دختر	۴۷.۶
	پسر	۵۲.۴
پایه تحصیلی	دوم	۵۹
	سوم	۳۷.۹
	پیش دانشگاهی	۳.۱
رشته تحصیلی	تجربی	۲۹.۴
		۱۴۲

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردیبل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

۲۲.۶	۱۰۹	ریاضی
۱۵.۳	۷۴	انسانی
۱۶.۶	۸۰	فنی و حرفه ای
۱۶.۱	۷۸	کار دانش

در جدول شماره (۱) ویژگی های جمعیت شناختی دانش آموزان شرکت کننده در پژوهش توصیف شده است.

جدول ۲- میزان استفاده دانش آموزان از فعالیت های مشاور در زمینه آشنایی با رشته های تحصیلی و مشاغل

درصد فراوانی					عنوان فعالیت	
کار دانش	فنی	انسانی	ریاضی	تجربی		
۳۷.۲	۳۷.۵	۳۲.۴	۵۰.۵	۵۴.۲	سخنرانی مشاور در کلاس	آشنایی با مشاغل
۱۰.۳	۸۸	۲۳	۱۵.۶	۵.۶	توزیع بروشورهای تحصیلی - شغلی	
۲۰.۵	۱۷.۵	۲۱.۶	۱۴.۷	۱۰.۶	سخنرانی صاحبان حرف و مشاغل	
۲۹.۵	۳۰	۱۴.۹	۱۲.۸	۱۹.۷	بازدید از مراکز علمی، صنعتی و	
۲۹.۵	۲۲.۵	۱۷.۶	۴۱.۳	۴۰.۱	مشاوره تحصیلی	خدمات مشاوره ای
۶.۴	۵	۹.۵	۱.۸	۴.۹	مشاوره شغلی	
۵.۱	۱۳.۸	۵.۴	۶.۴	۲.۸	سایر	
۵۷.۷	۵۶.۳	۶۷.۶	۴۸.۶	۵۰	عدم استفاده از خدمات مشاوره ای	

نتایج به دست آمده نشان داد که در کل ۴۴/۵٪ دانش آموزان از طریق سخنرانی مشاور، ۱۱/۸٪ از طریق بروشورهای تحصیلی - شغلی مشاوران، ۱۵/۹٪ به واسطه ی سخنرانی صاحبان مشاغل و ۲۰/۷٪ از بازدیدهای برگزار شده توسط مدارس، اطلاعات تحصیلی - شغلی خود را به دست آورده اند. همچنین ۵۰/۹٪ دانش آموزان حداقل یک بار در طول سال تحصیلی در جلسه ی مشاوره ی مدرسه حضور داشته اند که ۳۲/۳٪ این جلسات در زمینه ی مسائل تحصیلی بوده است.

جدول ۳- نگرش دانش آموزان در خصوص علاقمندی و مهارت مشاور به انجام خدمات راهنمایی و مشاوره ، منابع کسب

اطلاعات راهنمایی تحصیلی - شغلی و میزان اهمیت به اولویت بندی فرم هدایت تحصیلی

متغیر فراوانی	درصد فراوانی	
۴۳	۸.۹	ضعیف
۱۹۲	۳۹.۸	متوسط
۲۳۴	۴۸.۴	قوی

علاقمندی و مهارت مشاور

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

۴۳	۲۱	اینترنت	منابع کسب اطلاعات تحصیلی - شغلی
۲۵.۵	۱۲۳	والدین	
۲۴	۱۱۶	معلمان	
۲۸	۱۳۵	دوستان	
۱۶.۵	۸۰	سایر	
۴۶.۴	۲۲۴	اولویت اول	اهمیت اولویت های فرم هدایت تحصیلی در انتخاب رشته
۲۷.۱	۱۳۱	اولویت دوم	
۱۹.۴	۹۴	اولویت های بعدی	

همانطور که در جدول شماره ۳ دیده می شود ۴۶.۴٪ دانش آموزان رشته تحصیلی شان مطابق با اولویت اول تعیین شده در فرم هدایت تحصیلی است. حدود ۴۸.۴٪ دانش آموزان مشاوران را علاقه مند به راهنمایی و دارای دانش و مهارت کافی ارزیابی کرده اند.

جدول ۴- خلاصه تحلیل واریانس مقایسه میزان رضایت از رشته تحصیلی دانش آموزان رشته های مختلف

منبع تغییرات	درجه آزادی	مجموع مجذورات	میانگین مجذورات	F	P
بین گروهی	۴	۱۹۹.۶۰	۴۹.۹۰	۱۰.۳۱۴	۰.۰۰۰
درون گروهی	۴۷۴	۲۲۹۳.۳۸	۴.۸۳		
کل	۴۷۸	۲۴۹۲.۹۸			

برای نشان دادن تفاوت بین گروهها LSD جدول ۵- نتایج آزمون تعقیبی

رشته تحصیلی	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معنی داری	۹۵٪ سطح اطمینان پایین	۹۵٪ سطح اطمینان بالا
کاردانش	-۱.۶۴*	۰.۳۱۲	۰.۰۰۰	-۲.۲۵۱	-۱.۰۲۶
تجربی	-۱.۹۱*	۰.۳۲۷	۰.۰۰۰	-۲.۵۵۲	-۱.۲۶۵
ریاضی	-۱.۶۵*	۰.۳۵۹	۰.۰۰۰	-۲.۳۵۶	-۰.۹۴۴
انسانی	-۱.۷۴*	۰.۳۵۲	۰.۰۰۰	-۲.۴۳۶	-۱.۰۵۱
فنی و حرفه ای					

نتایج تحلیل واریانس یکطرفه نشان داد که بین پنج گروه در میزان رضایت از رشته تفاوت معنی دار وجود دارد و رشته کاردانش با تمام رشته ها تفاوت معنی دار دارد و میزان رضایت از رشته تحصیلی در دانش آموزان این رشته کمتر از سایر رشته هاست.

بحث و نتیجه گیری

هدف از این پژوهش بررسی نگرش دانش آموزان در خصوص عوامل موثر در انتخاب رشته تحصیلی و میزان رضایت از رشته تحصیلی بود. نتایج نشان داد که مشاوران سهم ویژه ای در آشنایی دانش آموزان با رشته های شغلی و تحصیلی دارند و بسیاری از دانش آموزان به توانایی و تخصص مشاوران در این خصوص واقف هستند.

از طرف دیگر میزان رضایت دانش آموزان در رشته کارودانش نسبت به سایر رشته ها پایین تر است. همچنین نتایج نشان داد بسیاری از دانش آموزان والدین را به عنوان منبع کسب اطلاعات تحصیلی و شغلی می دانند. والدین نقش مهمی در شناخت استعداد فرزندان و هدایت آنها دارند و راه رسیدن به این شناخت درک متقابل و ارتباط نزدیک والدین و فرزندان است. یافته های پژوهش های متعددی نشان داده است اعضای خانواده در تمامی امور تحصیلی - شغلی دانش آموز در مقایسه با سایر گروه ها نقش تعیین کننده تری دارند (آمناء، ۱۳۸۲، چایچی، ۱۳۷۶ و...)

پیشرفت علم و صنعت، پیچیدگی و تغییرات دائم جهان مشاغل و تقاضاهای روزافزون برای ورود به برخی حرفه ها، تصمیم گیری و انتخاب شغل را دشوار ساخته است. از طرفی رشد سریع تکنولوژی و فناوری های جدید، مشاغلی را ایجاد نموده است که تقاضاها و شرایط متفاوتی را نسبت به زمان گذشته دارد (آستین، ۱۹۶۵)

بدون شک یکی از اهداف تعلیم و تربیت تسهیل رشد حرفه ای و هدایت شغلی فرد است و قسمت اعظم این مسئولیت بر عهده آموزش و پرورش است. البته باید توجه داشت که رشد حرفه ای و هدایت شغلی مربوط به یک مرحله یا دوره تحصیلی خاص نیست، و باید به تدریج و متناسب با سن و رشد ویژگیهای شناختی کودکان صورت گیرد و در تمام سالهای تحصیل ادامه یابد تا به مرحله تکامل برسد، مرحله ای که فرد بتواند علائق و استعدادها، تواناییها و خصوصیات شخصیتی خود را به درستی بشناسد و با تصویری نسبتاً واضح از ویژگی های خود و شناخت مشاغل مورد نیاز جامعه با خیالی آسوده دست به انتخاب بزند. (شریف خلیفه سلطانی، احمدی، کبریایی، ۱۳۷۹)

مشاوران مسئول فنی و تخصصی فعالیت های راهنمایی و مشاوره در مدرسه می باشند و در کنار وظایف متعددی که در ارتباط با دانش آموزان برعهده دارند در زمینه راهنمایی دانش آموزان برای انتخاب رشته ی تحصیلی مناسب، فعالیت های مختلفی را در مدرسه انجام می دهند؛ از جمله انجام آزمون های استاندارد استعداد و رغبت تحصیلی - شغلی، تکمیل فرم های نظرخواهی از دانش آموزان و خانواده ها، ارزیابی نظر معلمان، سخنرانی، دعوت از صاحبان مشاغل، تهیه ی بروشور و انجام بازدیدها از مراکز علمی، خدماتی و صنعتی و... (محمدی سیف، ۱۳۹۲)

بررسی کاویانی (۱۳۸۱) نشان می دهد نگرش دانش آموزان نسبت به خدمات مشاوره ای، که کاربران اصلی این خدمات در مدارس هستند، از اهمیت ویژه ای برخوردار است. از این رو تغییر نگرش دانش آموزان، در زدودن موانع رشد مشاوره در مدارس نقش اساسی ایفا می کند.

[دومین همایش ملی روانشناسی مدرسه]

[اردبیل، دانشگاه محقق اردبیلی]

[دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی]

[۲۳ اردیبهشت ۹۵]

منابع

- روبرت بور، جوائنر و همکاران (۱۳۸۳)، مشاوره در مدارس، ترجمه: رعنا سوادکوهی، زهره فولادی، نشر دانژه.
- محمدی سیف، معصومه (۱۳۹۲). مشاوره ی تحصیلی، هدایت گر فرزندان است. پیام زن، شماره ۲۵۹
- کاویانی، حسین (۱۳۸۱). جایگاه مشاوران مدارس و موانع مشاوره: نقد کیفی، فصلنامه تازه های علوم شناختی، سال ۴، شماره ۱، صص ۷۴-۶۷.
- شفیع آبادی، عبدالله (۱۳۷۰). مقدمات راهنمایی و مشاوره. چاپ اول، انتشارات دانشگاه پیام نور.
- گیسون و میشل (۱۳۷۳). مبانی مشاوره و راهنمای، ترجمه باقر ثنایی و همکاران، تهران: چاپ نهضت.
- نخودچی، جواد (۱۳۷۵). بررسی عوامل موثر بر انتخاب رشته تحصیلی در دوره ی دبیرستان با تکیه بر رشته ی ادبیات و علوم انسانی، طرح پژوهشی چاپ نشده، اداره کل آموزش و پرورش استان آذربایجان شرقی.
- شریف خلیفه سلطانی، مصطفی؛ احمدی، سید احمد؛ کبریانی، محمد. (۱۳۷۹). بررسی میزان همبستگی بین شاخصهای هدایت تحصیلی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم و نگرش آنها نسبت به رشته انتخابی خود در دبیرستانهای شهر کاشان. مجله پژوهش های مشاوره، شماره ۵ و ۶، صص ۵۷-۷۲.

دومین
همایش
ملی
روانشناسی
مدرسه